

Kályha - a besztercebányai Turcsányi- (Bethlen-) házból

Kerámia- és üveggyűjtemény

Leltári szám:	6542
Készítés ideje:	17. SZÁZAD KÖZEPE
Készítés helye:	Besztercebánya
Anyag:	cserép; égetett agyag; fajansz
Technika:	formába préselt; ónmázás
Méretek:	magasság: 330 cm szélesség: 113 cm mélység: 116 cm

A kék-fehér mintázatú, díszes fűtőberendezés Besztercebányán egy olyan épületben állt, melyben a hagyomány szerint II. Rákóczi Ferenc (1676–1735) erdélyi fejedelem is lakott egykor. Még ha e hagyomány téves lenne is, akkor sem kétséges, hogy e kályha rendeltetése egy főúri kastély vagy városi palota tágas termének melegítése és díszítése volt. Erre utal már a mérete is: a mészke lábakon álló, két hasábra tagolt, balusztráddal és párkányzattal koronázott test magassága meghaladja a három métert. Az ónmázzal borított, plasztikus díszítésű csempék csak az előkelő megrendelők számára elérhető luxust jelentették. Ilyen kályhából eleve nagyon kevés készülhetett, s ezért örvendetes, hogy nem csak egyes csempéiben, hanem teljes kályhaként maradt meg ez a gyönyörű darab, amelyet 1890-ben, akkor igen jelentős összegért, 106 Ft. 85 krajcárért vásárolt meg az Iparművészeti Múzeum.

A stilizált növényindákból álló, domború mintával borított csempék egymás mellé építve szőnyszerű mustrát alkotnak. A minta jellege és a kék-fehér színezésű ónmázás technika alapján tartják habán mesterek keze munkájának. Valószínű, hogy Besztercebányán, vagy közvetlen környékén készült. 1888-ban, mielőtt még szétszedett állapotban Budapestre szállították volna, országos műemlék-felmérési munka keretében Könyöki József festő, a műemlékek országos bizottságának levelező tagja részletes rajzot készített róla, s a leírás szerint akkor még fűtöttek is vele. Az ilyen kályhák tüzeit szokásosan a falhoz épített kürtön át egy másik helyiségből táplálták.

Irodalom

- főszerkesztő: Prékopa Ágnes: The Museum of Applied Arts in 2018. *Ars Decorativa* 33, 2019. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2019. - p. 149. Nr. 1. (Margittai Zsuzsa)
- Szerk.: Prékopa Ágnes: Fayencekachelöfen der Hababer, Ofenkacheln und ihre Rekonstruktionen in der Sammlung des Kunstgewerbemuseums zu Budapest *Ars Decorativa* 29, 2013. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2013. - 57-70. (Radványi Diána)
- Szerk.: Radványi Diána, Réti László, Vörösváry Ferenc: *A habánok kerámiaművészete. A Kárpát-medence kerámiaművészete*. Novella, Budapest, 2012. - Nr. 375.
- Szerk.: Horváth Hilda, Szilágyi András: *Remekművek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. (Kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 50. (Radványi Diána)
- Krisztinkovich Mária, Horváth Jenő: *A History of Haban ceramics. A Private View*. Vancouver, 2005. - p. 279.
- Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI-XVII. században. I. (Reprint)*. Helikon Kiadó, Budapest, 1986. - 20. kép
- Szerk.: Miklós Pál: *Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei*. Magyar Helikon, Budapest, 1979. - p. 154.
- Voit Pál, Holl Imre: *Régi magyar kályhacsempék*. Corvina Kiadó, Budapest, 1963. - Nr. 43.
- Szerk.: Siklóssy László: *A magyar kerámia története. Holics, Tata, Stomfa*. Szent-György-Czéh, Budapest, 1917. - 13. kép
- Szerk.: Ráth György: *Az iparművészet könyve. II*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1905. - LXXVII. tábla
- Radisics Jenő: *Ideiglenes kalauz az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményeiben*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1898. - p. 25.
- Dr. Wartha Vince: *Az agyagipar technológiája*. Budapest, 1892. - XIV. tábla

